ONDERZOEKSITEMS EVALUATIE WMCZ2018

Aanleiding

Het ministerie van VWS bereidt de evaluatie van de Wmcz2018 voor en is voornemens te evalueren op 11 beoogde verbeterpunten ten opzichte van de vorige Wmcz. Deze punten staan omschreven in de Memorie van Toelichting als 10 inhoudelijke verbeterpunten en één aanvullend technisch punt.

KansPlus, LOC, LSR, MIND en NCZ bieden in dit document onderwerpen (onderzoekitems) voor deze evaluatie. Onderstaande lijst met onderwerpen is tot stand gekomen op basis van signalen van cliëntenraden en onze werkpraktijk in de medezeggenschap in alle sectoren van de zorg. Wij hopen hiermee inzicht te verschaffen in onderwerpen die relevant zijn voor de evaluatie en daarom zowel bij de vormgeving van de evaluatie als voor de inhoudelijk lijn, richting kunnen geven. Wij vragen jullie deze te betrekken in het Plan van Aanpak.

Kaders

Voor de volledigheid wijzen we graag ook op de afgesproken kaders van de evaluatie, zoals tijdens de kamerbehandeling is aangegeven door de minister:
"Bij de evaluatie van de wet zullen de cultuurveranderingen binnen instellingen worden meegenomen en zal ook worden onderzocht of, en zo ja op welke wijze, dit wetsvoorstel waarin sterkere medezeggenschapsregels zijn opgenomen heeft bijgedragen aan de verandering van de cultuur."

Ook is door de minister toegezegd:
"Voor het overige is een brede evaluatie na vijf jaar aangewezen. Daarin zullen ook de ervaringen van cliëntenraden en de tevredenheid van cliënten meegenomen worden."

Opzet lijst met voorgestelde onderzoekitems

Hieronder volgen eerst de 11 benoemde verbeterpunten met daaronder steeds puntsgewijs de voorgestelde onderzoekitems ten behoeve van de evaluatie. Aansluitend benoemden we onder punt 12 overige zaken. Tot slot vragen we in de laatste paragraaf nadrukkelijk aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen en trends die nu al of in de toekomst van invloed zijn op de Wmcz2018 en de uitvoering daarvan in de praktijk.

1. HET INVOEREN VAN GELAAGDHEID IN DE MEDEZEGGENSCHAP

- Hoe krijgt inspraak vorm in de praktijk? Welke vormen worden hiertoe ingezet?
- Het inregelen van inspraak is een verantwoordelijkheid van de zorgorganisatie, soms wordt deze verantwoordelijkheid verschoven naar cliëntenraden of ondersteuners van cliëntenraden. Hoe gaan zorgorganisaties om met de plicht om inspraak te organiseren?
- Wat komt er terecht van artikel 2, lid 2 en artikel 5, lid 4 over wat er gedaan behoort te worden met de resultaten?
- Worden lokale cliëntenraden in de praktijk vervangen door inspraak door bijvoorbeeld onbegrip voor het verschil tussen inspraak en medezeggenschap of door onvoldoende regelvermogen om cliëntenraden lokaal dichtbij cliënten te realiseren?
- Ontstaat door de herziening in de praktijk meer maatwerk, zoals de wetgever heeft beoogd met de Wmcz2018?
- Is gelaagdheid aanbrengen door de Wmcz2018 beter te realiseren of leidt de Wmcz2018 juist tot centralisatie van de medezeggenschap?
- In hoeverre is werken in een personele unie constructie bij de cliëntenraad van ziekenhuis en Medisch Specialistisch Bedrijf (MSB) verkozen? Welke andere varianten zijn er in de praktijk ontstaan?
- Hoe zijn cliëntenraden vormgegeven, met name in de gehandicaptenzorg? Wordt er met deelraden gewerkt van cliënten en vertegenwoordigers of bestaan er twee raden naast elkaar? Hoe werken die dan samen en hoe is de bevoegdhedenverdeling? Hebben ze dezelfde rechten en verplichtingen? Of is gekozen voor samengestelde raden of één cliëntenraad van vertegenwoordigers of cliënten?
- Wat komt er terecht van het instellen van lokale raden voor dagactiviteiten? De wet gaat uit van het begrip locatie en niet van alleen woonlocaties.
- Representatieve delegaties hebben geen recht op vergoeding van onafhankelijke ondersteuning indien zij een lokale raad opeisen richting de zorgorganisatie en ook niet voor juridische bijstand (zelfs niet indien de organisatie die wel heeft) indien zij naar de Landelijke Commissie van Vertrouwenslieden (LCvV) stappen. Hoe wordt dat ervaren en is dat een belemmering voor het verzoeken om een lokale raad en zo ja wat is de oplossing?
- Hoe werkt artikel 3, lid 2, in de praktijk uit wat betreft de wijze van benoeming en ontslag van leden, welke personen tot lid kunnen worden benoemd, de zittingsduur. En of de raad redelijkerwijs representatief kan worden geacht en redelijkerwijs in staat kan worden geacht hun gemeenschappelijke belangen te behartigen. Dit is een belangrijk punt bij de zorg voor mensen met zwaardere verstandelijke beperkingen.
- De Wmcz2018 moet een belangrijke bijdrage leveren aan het bewerkstelligen van een goede cultuur rondom medezeggenschap. Is management op verschillende lagen binnen de organisatie op de hoogte en is men zich bewust van managementstijl in deze?

2. UITBREIDING VAN DE ONDERWERPEN WAAROVER IN DE MEDEZEGGENSCHAPSREGELING REGELS MOETEN WORDEN GESTELD

- Is inmiddels overal een medezeggenschapsregeling van kracht? Wordt er in positieve of negatieve zin afgeweken van het minimum aan wettelijke vereisten?
- Lukt het in de praktijk om de onderlinge verdeling van bevoegdheden tussen de cliëntenraden vast te leggen in de medezeggenschapsregeling?[1]

[1] In de wet staat in artikel 3 lid 6 dat "Waarbij aan een cliëntenraad die de belangen van de cliënten op een bepaalde locatie behartigt in elk geval de taken en bevoegdheden worden toegekend met betrekking tot aangelegenheden die specifiek de cliënten op die locatie raken." Naast het vastleggen van bevoegdheden zijn ook het neerleggen/regelen van de bevoegdheden op de goede plek en het in de

- Wordt voldaan aan de eis ex artikel 3, lid 6 dat lokale aangelegenheden bij de lokale raad horen?
- In de medezeggenschapsregeling dient ex artikel 3 ,lid 3 vastgelegd te worden hoe cliëntenraden in een vroeg stadium betrokken worden bij de voorbereiding van besluiten. Hoe functioneert dit in de praktijk en wat legt men vast in de medezeggenschapsregeling?
- Wat wordt vastgelegd of afgesproken ten aanzien van begrijpelijke informatievoorziening?

3. HET VERVANGEN VAN HET VERZWAARD ADVIESRECHT DOOR EEN INSTEMMINGSRECHT MET EEN ZWAARDER TOETSINGSCRITERIUM

- Wat zijn de effecten van het zwaardere toetsingscriterium in de praktijk?
- Hoe ervaren cliëntenraden het instemmingsrecht?
- Hoe gaat de LCvV in haar uitspraken om met het instemmingsrecht?
- Hoe gaat een zorginstelling in de praktijk ermee om als de cliëntenraad niet instemt?
- Hoe ervaren cliëntenraden de ondergebrachte instemmingsonderwerpen? Zijn er leemtes?
- Worden de advies- en instemmingsonderwerpen ook daadwerkelijk aan de raden voorgelegd?
- Hoe wordt omgegaan met de bijbehorende wettelijke plichten ex artikelen 7 en 8 van tijdig verzoeken voorleggen, goed onderbouwd, in begrijpelijke taal, het onderbouwd reageren door de organisatie op reacties, de raad een redelijke termijn gunnen en het noodzakelijke overleg voeren, en dergelijke? De laatste twee punten gaan ook over artikel 9 inzake ongevraagd adviseren.
- In de Wmcz2018 zijn (verzwaard) adviesrechten over bepaalde onderwerpen vervallen en/of beperkt[2]. Dit vereist aandacht voor bovenwettelijke rechten in de evaluatie. Ook omdat de wetgever duidelijk heeft aangegeven dat het om een minimum lijst van onderwerpen ging. Welke aanvullende afspraken zijn met en door raden gemaakt?
- Is het onder de Wmcz2018 voldoende duidelijk dat er ongevraagd instemmingsadvies mogelijk is?

4. DE VERPLICHTING VAN DE INSTELLING DE CLIËNTENRAAD HET GEBRUIK TOE TE STAAN VAN DE NOODZAKELIJKE VOORZIENINGEN ALSMEDE DE FINANCIËLE MIDDELEN TER BESCHIKKING TE STELLEN DIE DE CLIËNTENRAAD REDELIJKERWIJZE NODIG HEEFT OM ZIJN TAAK TE KUNNEN UITVOEREN

- Hebben cliëntenraden hun instemming gebruikt ten aanzien van het selecteren van een ambtelijk secretaris of ondersteuner? Hebben cliëntenraden een ondersteuner?
- Welke taakstelling heeft de ondersteuner of ambtelijk secretaris?
- Is deze functie onafhankelijk ingericht? Zo ja, hoe?
- Vacatiegeld: ontvangen raadsleden een passende vergoeding. Hoe is dat voor lokale raden en centrale raden? Hoe ervaren raadsleden hun vergoeding?
- Welke onkosten worden vergoed op lokaal en centraal niveau?
- Worden cliëntenraden voldoende gefaciliteerd op lokaal en centraal niveau?

praktijk brengen van die verdeling punten van aandacht. Met andere woorden worden de juiste zaken aan de juiste raden voorgelegd. Het komt voor, zoals bijvoorbeeld bij de medezeggenschapsregeling, dat de raad van bestuur in deze enkel of eerst zaken doet met Centrale cliëntenraad (CCR) en dat de lokale raden daarachteraan bij het kruisje mogen tekenen.

[2] Denk hierbij aan: Adviesrecht benoemen bestuurder; Inspraak/adviesrecht bij algemeen huisvestingsbeleid, verbouwing, nieuwbouw, verhuizing, inrichting van voor de zorgverlening bestemde ruimtes bij ingrijpende verbouwing, nieuwbouw of verhuizing van een instelling. Dit als gaat om dagbestedingsruimtes (niet zijnde onderdeel van instelling waar mensen verblijven) en ook 24-uurszorg, zoals bij ziekenhuis of 1 e lijn

- Welke faciliteiten kan de cliëntenraad gebruiken?
- Heeft de cliëntenraad een eigen budget ter beschikking?
- Maakt de cliëntenraad gebruik van scholingsmogelijkheden op lokaal en centraal niveau?
- Hoeveel scholingsbudget kan de cliëntenraad besteden op lokaal en centraal niveau?
- Hoe wordt omgegaan met de kosten van een geschil?
- Is jaarlijkse beleidsinformatie verstrekt over het afgelopen en komende tijdvak? Zo nee waarom niet?
- Wat is over voorzieningen geregeld in de medezeggenschapsregeling?

5. HET REGELEN VAN TOEZICHT DOOR DE INSPECTIE GEZONDHEIDSZORG EN JEUGD (IGJ)

- Controleert de IGJ of eerstelijnszorg organisaties en Zelfstandige Behandelcentra (ZBC)/private klinieken en MSB's overgaan tot het instellen van een cliëntenraad? Hoe is dit voor aanbieders voor digitale zorg?
- Worden de sanctiemogelijkheden van de IGJ (last onder bestuursdwang/boete) benut?
- Hoe gaat de IGJ om met meldingen door cliëntenraden?
- Hoe is de relatie IGJ en cliëntenraad?

6. HET TOEKENNEN VAN HET RECHT VAN ENQUÊTE AAN CLIËNTENRADEN

- Is het enquêterecht in de praktijk ondergebracht bij cliëntenraden en als het gaat om gelaagde medezeggenschap: is dit recht overgedragen naar centrale cliëntenraden?
- Zijn cliëntenraden voldoende op de hoogte van het enquêterecht?
- Kregen cliëntenraden die gebruik hebben gemaakt van het enquêterecht voldoende ondersteuning? Hoe hebben zij het proces ervaren? Voelen zij zich serieus genomen?

7. HET VERPLICHTEN TOT OPENBAARMAKING VACATURES VOOR DE CLIËNTENRAAD.

- Wordt deze verplichting toegepast? Zo nee, waarom niet? Wat is het effect?
- De bemensing van de cliëntenraad is soms een probleem. Leidt dit op die plekken dan tot andere vormen van medezeggenschap?
- Mag de cliëntenraad in de praktijk de vorm van openbaarmaking bepalen? Wordt door hen regie ervaren en worden belemmeringen vanuit de AVG opgepakt? Voorbeelden zijn: een poster, advertentie in lokaal sufferdje, flyer bij groepstherapie, minuutje spreektijd op een symposium, verzending brieven of communicatie naar cliënten.

8. HET REGELEN VAN DE VERPLICHTING VOOR DE INSTELLING OM DE CLIËNTENRAAD DESGEVRAAGD HULP TE VERLENEN BIJ HET INVENTARISEREN VAN DE WENSEN VAN ZIJN ACHTERBAN

- Wordt hulp door de organisatie geboden bij het contact met de achterban? Wordt gebruik gemaakt van interne afdelingen of externe bureaus (verantwoordelijkheid communicatieafdeling of extern ingeregelde inzet)?

- Cliëntenraden moeten meningen en wensen inventariseren en terugkoppelen. Hoe gebeurt dit in de praktijk? Betrekken zij de resultaten van inspraak hierbij?

9. AANSCHERPEN VAN DE VOORWAARDE TOT TIJDIG VRAGEN VAN ADVIES OF INSTEMMING

- Ervaren cliëntenraden dat ze tijdig om advies/instemming worden gevraagd? Worden cliëntenraden ook al bij de totstandkoming van strategische keuzes betrokken om zo een wezenlijk verschil te kunnen maken? Zie ook vroegtijdig betrokken zijn volgens artikel 3.
- Is het advies van wezenlijke invloed? Hadden cliëntenraden genoeg tijd om tot een goed oordeel te komen?

10. DE MOGELIJKHEID OM ONDER STRIKTE VOORWAARDEN EEN CLIËNTENRAAD TE ONTBINDEN DIE STRUCTUREEL TEKORTSCHIET IN DE BEHARTIGING VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE BELANGEN VAN DE CLIËNTEN WIER BELANGEN HIJ DIENT TE BEHARTIGEN

- Hoe pakt deze maatregel in de praktijk uit? Wat zijn ervaringen met dit artikel: aanleiding en effecten?
- Hoe ervaart de cliëntenraad dit artikel in de wet, wordt het als een bedreiging ervaren?
- Zijn er aanvullende afspraken in medezeggenschapsregelingen opgenomen, ook als het gaat om de samenhang met afspraken over selectie van cliëntenraadsleden en benoeming door de bestuurder of cliëntenraden? Is er sprake van meer juridisering?

11. VERVALLEN VAN DE VERPLICHTING VAN DE INSTELLING TOT HET OPSTELLEN VAN EEN SCHRIFTELIJK VERSLAG OVER WETSTOEPASSING.

- Hoe ervaren cliëntenraden en bestuurders dit?
- Zijn er nu nieuwe of al bestaande vormen van verslaglegging?

12. EXTRA PUNTEN

Juridisering

- Hoe pakt de mogelijkheid om naar de LCvV te stappen vanuit artikel 14 voor organisatie en raad in de praktijk uit? Hoe wordt de zogenaamde laagdrempeligheid ervaren? Hoe ervaren de cliëntenraden het dat men geen juridische bijstand kan krijgen zonder instemming van de organisatie? Deze instemming wordt geregeld niet gegeven in de praktijk[3]
- Hoe is de beroepsmogelijkheid op de Ondernemingskamer ervaren door cliëntenraden en delegaties. Wat is hieruit te leren ook al is er niet vaak gebruik van gemaakt?

[3] Tijdens de parlementaire behandeling is artikel 6 lid 3 gewijzigd met betrekking tot de kosten voor het voorleggen van een geschil of een verzoek aan een commissie van vertrouwenslieden. Deze komen ten laste van de instelling. Maar de kosten van juridische bijstand voor het voorleggen van een geschil aan de commissie van vertrouwenslieden niet voor rekening van de instelling. Dit is gewijzigd met als achterliggende gedachte dat anders het voorleggen van geschillen zou juridiseren, als zowel instelling als raad met advocaat ter zitting zouden verschijnen.

Raad van toezicht

- Nieuw in de wet is een keer per jaar overleg tussen cliëntenraad en raad van toezicht en terugkoppeling door de raad van toezicht. Gebeurt dit ook in de praktijk? Is dit dan alleen met centrale raad of ook lokale raden?
- Hoe loopt het bindend voordrachtsrecht in de praktijk?

MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN DIE VAN INVLOED ZIJN OP DE WMCZ

1. Toenemende regionalisering van de zorg en daarmee ook regionalisering van de medezeggenschap.
2. Nieuw type zorgorganisaties die ontstaan door vernieuwing van de zorg zoals zorgorganisaties die alleen nog digitale zorg leveren.
3. Zorgorganisaties die steeds meer domeinoverstijgend werken waardoor een deel van de cliëntenpopulatie van zorgorganisaties niet onder de Wmcz2018 vallen, denk aan Wmo-cliënten en cliënten van welzijnsorganisaties.
4. Wordt de Wmcz2018 ook voor hen toegepast, zoals raadzaam geacht door de wetgever?
5. Maatschappelijke behoefte aan inspraak in curatieve zorg (kamervragen over sluiting van de SEH).
6. Toenemende scheiding tussen wonen en zorg, waarbij het gebouw niet in eigendom is van de zorgorganisatie, waardoor bij langdurige zorg de rechten van cliëntenraad minder sterk zijn. Dit geldt ook voor PGB-gefinancierde initiatieven en speelt rondom ontwikkelingen van private equity in de zorg.
7. Steeds meer mensen krijgen zorg thuis en soms ook nog vanuit verschillende organisaties. Sluit de Wmcz2018 hier nog voldoende op aan of vraagt dit ook om anders vormgeven van medezeggenschap? Denk aan ambulantisering; er is veel meer ‘wijkzorg’ dan voorheen.
8. Mensen die thuis te maken krijgen met de Wvggz en feitelijk 24/7 cliënt zijn.